

List Štefana M. Daxnera J. M. Hurbanovi o niektorých časových politických otázkach.

List je v ÚSSA v Bratislave, fond slovenského gymnázia vo V. Revúci, fasc. roč. 1866. Vynechávame záverečné odstavce listu, ktoré sa týkajú interných vecí revúckeho gymnázia. Debrecín 22. marca 1866.

Daxner vo svojom liste pri nastalých ťažkostiach v správe revúckeho gymnázia spôsobených jeho nepriateľmi radí obrátiť sa opäť s ponosami do Viedne a žiadať na najvyšších miestach nápravu proti prechmatom uhorských vládnych a stoličných úradov.

Brat môj drahý!

Ďakujem Ti srdečne za list tvoj, ktorým si ma mile prekvapil.¹ Práve som chcel zdeliť najnovšie zprávy, ktoré poťahom na našu gymnaziálnu záležitosť z Budína mám. Ja som Janovi F. už dávnejšie a obsérne písal o veci, aby čo možno urobiť urobil.² On ma uvedomuje, že sa zhováral s referentom tých vecí. Výsledok apcláty nedá sa predzvedieť, lebo príkladov dost, že pri neprajnom zmýšľaní terajšej námestnej rady aj najspravedlivejšie — najmä národných záujmov sa týkajúce záležitosti — prepadli.³ To ale nach ani najmenej nemýli mesto a nás. Výrok nadžupanov kadenáhle je apelovaný nemení stav veci — ten, ktorý pred výrokom bol faktičný. A tak mesto — cirkev a gymnázium nach sa pridíža predošlého faktičného stavu — a keď by čokoľvek neprajného uzavrela Námestné rada, nach sa vec apeluje ďalej, na Dvorskú kanceláriu a ztadiaľ ku Jeho Veličenstvu a keďby aj posledná apeláta, čo nie je viere podobné, k cieľu nevedla, nach idú deputácie od mesta a od patronátu i od cirkvi hore k Jeho Veličenstvu. Len potom bude sa môcť povedať, že sa na ceste právnej-politickej urobilo všetko, čo bolo možné.

Naši priatelia tam hore uzrozumení sú s tým, aby sa záležitosť táto cestou časopisectva svetu oznámila ako faktum, ktorým terajšia magyarská vláda svoje — panovní-

¹ List sa nezachoval.

² Daxner má tu na mysli Jána Francisciho, ktorý bol do svojho vymenovania za liptovského hlavného župana radcom uhorského miestodržiteľstva a tým veľmi vplyvným úradným činiteľom.

³ V danom prípade išlo o odvolanie sa proti zákroku gemerského hlavného župana Rudolfa Kubínyiho, ktorý suspendoval rozhodnutie správy mesta Revúcej o udelení väčšej podpory slovenskému gymnáziu na jeho rozšírenie o ďalšiu triedu v školskom roku 1864—1865. Odpor proti rozhodnutiu správy mesta Revúcej podnietili niektorí maďarónsky zmýšľajúci katolícki mešťania na čele s miestnym katolíckym farárom Deutschom. Podali hlavnému županovi Kubínyimu protest a žiadali, aby prišiel osobne vyšetriť vec a zrušiť rozhodnutie výboru mesta o udelení podpory 700 zl. Kubínyi do Revúcej prišiel, ale nepodarilo sa mu zabrániť udeleniu podpory, a to ani vtedy, keď sa vec dostala až do Budína k miestodržiteľstvu. Porov. A. Il. Škultéty, *Pamäti*, str. 66 a n.

kovi doista cudzie — tendencie označuje. Urobilo by to nemalú senzáciu — lebo je to prenasledovanie v národnom aj náboženskom ohľade, z ktorého len nepokoj a nedúvera pochodiť môže. Aj pri dvore čítaný Zukunft rád prijme takéto zprávy a použije ich.⁴ Pravda, žeby dopis nesmel záležať z bedákania, ale z energicnej, nespokojnosť a nedúveru zjavne vyslovujúcej deklarácie. Neostalo by to v terajšom čase bez vplyvu. Alebo Ormis alebo Tomášik nech sa len prichytí do roboty.⁵

S touto záležitosťou mohli by sa do spojenia priviesť aj moje internovanie do Debrecína, v tom asi zmysle, že mužovia, ktorí zakladajú školy — majú dôveru občanov, ktorí neváhali k obrane trónu majetok a život zasadiť vtedy, keď terajšiu situáciu opakovavši tehďajší conservatívci za kulisňami čušali. Skrže teraz k veslu prišlých ľudí prenasledovaní bývajú. Atď.

Aj Bakulinho záležitosť patrí do Zukunftu,⁶ niemenej ako aj rozkaz nadžupanov, v ktorom mestu Ratkovej zakazuje v dopisoch na vrchnosti daných slovenskú reč (ktorú si Ratková za úradnú zvolila) užívať.⁷

123

Okružný list „K priateľom mojím“ od Štefana M. Daxnera.

Odpis v AMS, Halašovská pozostalosť, 19 b 3. Originál sa nachádza pravdepodobne pri vyšetrovacích spisoch Štefana M. Daxnera v OL, ktorých existencia je zatiaľ neznáma. Debrecín 8. augusta 1866.

Okružný list Štefana M. Daxnera sa rozširoval v mnohých exemplároch. Mal za cieľ pred rozhodujúcimi štátoprávnymi rokovaniami o rakúsko-maďarskom vyrovnaní po prehratej vojne prusko-rakúskej pôsobiť na slovenských vlastencov, aby sa zorganizovali pre tvorivú politickú činnosť. Nepriatelia slovenského národného hnutia v Gemeri sa dozvedeli o Daxnerovom liste a zaviedli vyšetrovanie cez stoličnú vrchnosť proti niektorým Daxnerovým priateľom a profesorom revúckeho gymnázia. Požiadali aj Daxnerove nadriadené vrchnosti v Debrecíne o zakročenie a vyšetrovanie, ktoré sa aj uskutočnilo, a Daxnerovi hrozilo väznenie. Pravdepodobne miestodržiteľská rada spôsobila, že vyšetrovanie bolo zastavené proti Daxnerovi i proti jeho priateľom v Gemeri. Daxner v okružnom liste, ktorého obsah, prirodzene, nemohol časopisecky uvádzať na verejnosť, aby sa nestal predmetom úvah, opúšťal zdanlivo formuláciu martinského Memoranda a usiloval sa uskutočniť v daných podmienkach najnaliehavejšie opatrenia v pro-

⁴ Nemali sme možnosť zistiť, či navrhované novinárske akcie sa uskutočnili.

⁵ Ide tu o profesora revúckeho gymnázia a o úradníka miestodržiteľstva, brata básnika Sama Tomášika.

⁶ Nepodarilo sa nám zistiť, o akú vec išlo, ani či bola v Zukunfte využitá v prospech slovenského národného hnutia.

⁷ Nemali sme príležitosť poznať tento obežník.